

Jaarplan Circulair Hilversum 2023, met doorkijk naar 2026

18 april 2023

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Circulariteit in Nederland en de rol van Hilversum
3. Stimuleren circulaire bedrijvigheid en gedrag (extern handelingsperspectief)
 - a. Netwerk circulaire economie voor ondernemers
 - b. Ondersteuning lokale circulaire bedrijvigheid
 - c. Faciliteren hergebruik en reparatie
4. Circulair als onderdeel van ons eigen handelen (intern handelingsperspectief). Inleiding.
 - a. Opdrachtgeverschap en onze inkoopkalender
 - b. Openbare ruimte
 - c. Projecten
 - d. Integraal Onderwijshuisvestingsplan (IHP) t/m 2035
 - e. Huishoudelijk afval, visie en uitvoeringsplan GAD
5. Data en monitoring
6. Financiën
7. Uitvoeringsagenda

1. Inleiding

In dit Jaarplan 2023 staat wat de gemeente doet en gaat doen in de transitie naar een circulaire economie. Wat is circulariteit? Het gaat om verduurzaming van ons materiaalgebruik, zodat dit geen negatieve impact meer heeft op de planeet. Dat betreft niet alleen om de “afdankfase”, de mate waarin materiaal recyclebaar is. Het gaat juist ook om vermindering en verduurzaming van materialen in ontwerp-, productie- en de gebruiksfase. Duurzame materialen gaan de norm worden. Dat geldt voor alle materialen, denk aan gebouwen, spullen, kleding en ook aan voeding. Dit wordt ook wel de “grondstoffentransitie” genoemd.

Dit Jaarplan 2023 is opgesteld vanuit het besef dat circulariteit nodig is om grote maatschappelijk opgaven voor het klimaat, biodiversiteit en de leefomgeving te kunnen hanteren. De benodigde duurzame transitie vraagt om een samenhangende benadering van circulariteit, bijvoorbeeld met de energietransitie en de bouwopgave. De Ontwerp Omgevingsvisie 2040 biedt het bredere beeld van de duurzaamheidsopgave in Hilversum én de waarden die essentieel zijn voor Hilversum. Circulariteit is onderdeel van dit toekomstperspectief.

2023 maken we het jaar van de bewustwording

Wat we willen bereiken in 2023 is bewustwording rondom circulariteit, zowel binnen als buiten onze eigen organisatie. Het begint met besef dat verandering nodig is om te verduurzamen. De manier waarop we nu omgaan met energie, grondstoffen en materialen leidt tot klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en milieuproblemen. Om deze grote duurzaamheidsopgaven op te lossen moeten de energietransitie en de grondstoffentransitie samen worden aangepakt.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Bedrijven: stimuleren circulair ondernemen.
We faciliteren een lokaal, circulair netwerk in nauwe samenwerking met bedrijvenorganisaties en de Hilversum100 om partijen samen te brengen en steunen circulaire bedrijvigheid, zoals broedplaatsen en ketenprojecten.
2. Bewoners: Campagne Heel Hilversum Repareert.
We beginnen met bewustwording en richten ons op het stimuleren van reparatie. Het repareren van kleding, elektronica en andere spullen vermindert het gebruik van nieuwe materialen. We zoeken de samenwerking op met reparatiebedrijven in Hilversum en de repaircafé's voor en door bewoners. Zie als inspiratie [Heel Apeldoorn Repareert](#)
3. Eigen bedrijfsvoering: circulair (duurzaam) opdrachtgeverschap verbreden van inkoop facilitaire zaken naar andere werkvelden; openbare ruimte, projecten en onderwijshuisvesting.

Doorkijk richting 2026

Versnelling van de grondstoffentransitie is nodig om de klimaatdoelen te halen (SER, september 2022), het PBL geeft aan de het tempo van de transitie naar een circulaire economie te laag ligt (Integrale Circulaire Economie Rapportage, ICER januari 2023). Het Rijk heeft in februari 2023 het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030 gepresenteerd. Hieruit spreekt urgentie en noodzaak om als overheid meer te gaan sturen op circulariteit, als onderdeel van duurzame transitie. Vanuit Europa en Den Haag zijn wetgevende, beprijzende en stimulerende maatregelen te verwachten.

De rol van de gemeente is om hierin mee te kunnen bewegen, zodat de duurzame transitie in Hilversum zo goed mogelijk verloopt. Onze rol is gericht op het stimuleren van de circulaire economie in Hilversum. We maken ook zelf de stap om circulair te werken, in onze gemeentelijke

bedrijfsvoering, bijvoorbeeld door circulair in te kopen. Onze focus is gericht op de gebouwde omgeving en consumptiegoederen, in combinatie met de maakindustrie. We kiezen hiervoor, want de materialen in de bouw en consumptiegoederen hebben de grootste impact op het milieu. De gebouwde omgeving, inclusief de openbare ruimte, bevat in gewicht de bulk van het materiaal in stedelijk gebied. Staal en beton hebben bijvoorbeeld een grote impact op het milieu. De consumptiegoederen hebben ook een grote impact, door de benodigde materialen en energie bij de productie. Consumptiegoederen worden doorgaans buiten Hilversum geproduceerd, maar ook in de gebruiksfase liggen goede mogelijkheden, zoals reparatie om spullen langer mee te laten gaan en het delen van goederen om meer met minder te kunnen doen. Ook afgedankte goederen, zoals meubels en textiel, kunnen dienstdoen als materialen voor lokale ambachtslieden en kleine bedrijven. De koppeling naar de maakindustrie is in Hilversum dan ook gericht op het repareren, delen en upcyclen van goederen. Kortom, onze focus is gericht op sectoren met grote economische betekenis én impact op het milieu én mogelijkheden om hier invloed op uit te oefenen.

Buiten Hilversum zijn er al netwerken rondom circulariteit, onder meer bij de VNG en Cirkelstad Utrecht en de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Landelijk gezien is de MRA een koploper, waarbinnen we al meedoen aan enkele projecten, bijvoorbeeld circulair inkopen en een digitale marktplaats voor materialen openbare ruimte. We gaan onze activiteiten in deze waardevolle netwerken uitbreiden. Dat helpt ons om de circulaire economie te stimuleren en ook om actief partners en subsidies te verwerven voor lokale projecten. Hilversum gaat beleid opbouwen voor circulariteit, net zoals dat over de afgelopen jaren gedaan is voor de energietransitie. We maken hiervoor elk jaar een plan, met doorkijk naar een meerjarenperspectief.

In onderstaand overzicht staan de uitgaven per jaar geordend met dekking.

Circulaire economie in Hilversum	2023	2024	2025	2026
Stimuleren circulaire bedrijvigheid:				
Netwerk en verbindingen	50.000	50.000	50.000	50.000
Ondersteuning circulaire bedrijvigheid	25.000	40.000	65.000	75.000
Ontwikkeling en uitvoering circulair werken als gemeente:				
Circulair opdrachtgeven en inkopen	25.000	25.000	25.000	25.000
Circulair ontwerpen, bouwen en beheren (openbare ruimte, projecten en vastgoed)	25.000	25.000	25.000	25.000
Bewoners:				
Stimuleren circulair gedrag, o.a. campagne Heel Hilversum Repareert	10.000	15.000	20.000	25.000
Totaal	135.000	155.000	185.000	200.000
Dekking Programmabegroting 2023:				
Stimuleren circulaire bedrijvigheid	25.000	50.000	75.000	75.000
Milieubeheer	110.000	105.000	110.000	125.000

2. Circulariteit in Nederland en de rol van Hilversum

Kern is versnelling van de grondstoffentransitie om de klimaatdoelen te kunnen halen. Hilversum integreert circulariteit als waarde in het eigen handelen en stimuleert de circulaire economie voor bewoners en ondernemers.

Rollen gemeente Hilversum

Het interne handelingsperspectief circulair draait om onze rol als uitvoerder, om circulair als waarde onderdeel te maken van ons handelen. Onze ervaring van de afgelopen jaren met circulair inkopen leert dat dit ons goed lukt, wanneer we hier in ons werkproces al vanaf het begin van het traject mee starten. We kunnen dus leren van onze interne koplopers circulair inkopen, om zo circulair te borgen als een uitgangspunt in onze rol als opdrachtgever. Denk bijvoorbeeld aan openbare ruimte en projecten. Duurzaam opdrachtgeverschap betekent ook altijd maatwerk en een afweging en uitwerking van de verschillende uitgangspunten, zoals circulair, energie en functionaliteit.

Het externe handelingsperspectief draait om onze rol als facilitator (aanjager) en verbinder. We stimuleren circulaire bedrijvigheid door het faciliteren van een lokaal, circulair netwerk om bewustwording te stimuleren, partijen samen te brengen in concrete projecten en koplopers een podium te geven.

Daarnaast zal de gemeente door toenemende regelgeving vanuit het rijk ook in de rol van afdwinger terechtkomen, omdat bedrijven te maken gaan krijgen met meer verplichtingen om te verduurzamen en hierover te rapporteren. In eerste instantie gaat dit vooral om internationaal werkende bedrijven, maar zij vragen ook hun toeleveranciers steeds vaker om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Dit vraagt van ons dat we vanuit toezicht en handhaving onze kennis en vaardigheden blijven ontwikkelen.

SER: Samenhangende energie- en grondstoffentransitie is nodig, vanwege planetaire grenzen.

De SER maakt zich grote zorgen over het stelselmatig en consequent overschrijden van planetaire grenzen. De manier waarop we nu omgaan met energie, grondstoffen en materialen leidt tot klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en milieuproblemen. Om deze grote duurzaamheidsopgaven op te lossen moeten de energietransitie en de grondstoffentransitie samen worden aangepakt. Dat gebeurt nu nog onvoldoende. Ook stelt de SER dat zonder versnelling van de grondstoffentransitie de klimaatdoelen niet gehaald worden. De grondstoffentransitie richt zich op een 100% circulaire economie in 2050, ten gunste van klimaat, biodiversiteit en de leefomgeving. We zullen radicaal efficiënter moeten omgaan met grondstoffen, materialen en producten. Hergebruik, reparatie en recycling van producten en materialen worden deel van het dagelijks leven. Circulair grondstoffen- en materialengebruik vermindert ook de leveringsrisico's uit geopolitiek instabiele landen, zoals China of Rusland. Zie de SER verkenning "Evenwichtig sturen op grondstoffentransitie en energietransitie voor brede welvaart" van september 2022. [SER publicatie evenwichtige-sturing](#)

Nederland circulair in 2050, meer sturing in Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030

Het landelijke beleid is gericht op het halen van het Europese doel om in 2050 volledig circulair¹ te zijn en hiermee in 2030 halverwege te zijn, zie het Rijksbrede programma Nederland Circulair in 2050 uit 2016. Uit documenten van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) blijkt dat er meer sturing nodig is om deze doelen te gaan halen, zie de tweejaarlijkse Integratie Rapportage Circulaire Economie (ICER) 2023.

NPCE 2023-2030

Ambitie

Nederland heeft de ambitie om in 2050 circulair te zijn¹ in lijn met het kabinetsbeleid voor een klimaatneutraal, fossielvrij en circulair Nederland in 2050. Dat betekent dat in ieder geval **het grondstoffengebruik voor de Nederlandse productie en consumptie zodanig wordt teruggebracht dat het binnen de planetaire grenzen en de daaruit volgende ‘veilige operationele ruimte’² voor Nederland moet vallen**. Op deze manier draagt Nederland ook bij aan het actieplan ‘Verontreiniging naar 0’ in 2050 van de Europese Commissie.

Het rijk zet de volgende maatregelen in, om deze ambitie te bereiken

- **beprijzende maatregelen** – denk aan belastingen en heffingen die milieuschade direct in rekening brengen bij de veroorzaker ervan. Dit maakt vervuilende activiteiten duurder en duurzame, circulaire alternatieven aantrekkelijker;
- **normerende maatregelen** – denk aan wettelijke normen voor alle stappen in de productketen met negatieve milieueffecten, om zo activiteiten met een negatieve maatschappelijke impact te remmen of te verbieden zowel tijdens productie als consumptie;
- **stimulerende maatregelen** – denk aan subsidies voor circulaire ketens van bedrijven om over te schakelen naar een duurzamer *businessmodel*.

Integrale aanpak duurzaamheidstransities en sturen op waarden

Duurzame transitie vraagt om samenhang, vanwege de grote opgaven klimaat, biodiversiteit en leefomgeving. Circulariteit betekent bijvoorbeeld ook duurzaam omspringen met de grondstoffen die nodig zijn voor de energietransitie en de woningbouwopgave. De circulaire economie gaat de norm worden en op die manier ook meerdere waarden leveren: financieel (winst voor de ondernemer), ecosysteem (verkleinen milieu-impact), economisch (bv leveringszekerheid) en sociaal (goede banen).

1: In een volledige circulaire economie zal er vermoedelijk altijd een beperkte reststroom zijn die niet nuttig kan worden aangewend en als afval behandeld zal moeten worden

2: Deze ‘veilige operationele ruimte’ is vooralsnog niet vastgesteld en nog onder wetenschappelijke en politieke discussie, ook in de EU.

In een circulaire economie behouden grondstoffen zoveel mogelijk hun waarde tijdens de gehele levensloop van het product. De circulaire verwerkingsladder geeft weer welke opties de voorkeur verdienen boven de andere, zie onderstaande figuur. De bovenste drie hebben betrekking op het ontwerp (begin), de middelste op het gebruik (midden) en de onderste vier op het afdanken (eind). Alle fasen zijn relevant, maar als een product niet circulair van ontwerp is, geeft dit altijd problemen in de latere fasen.

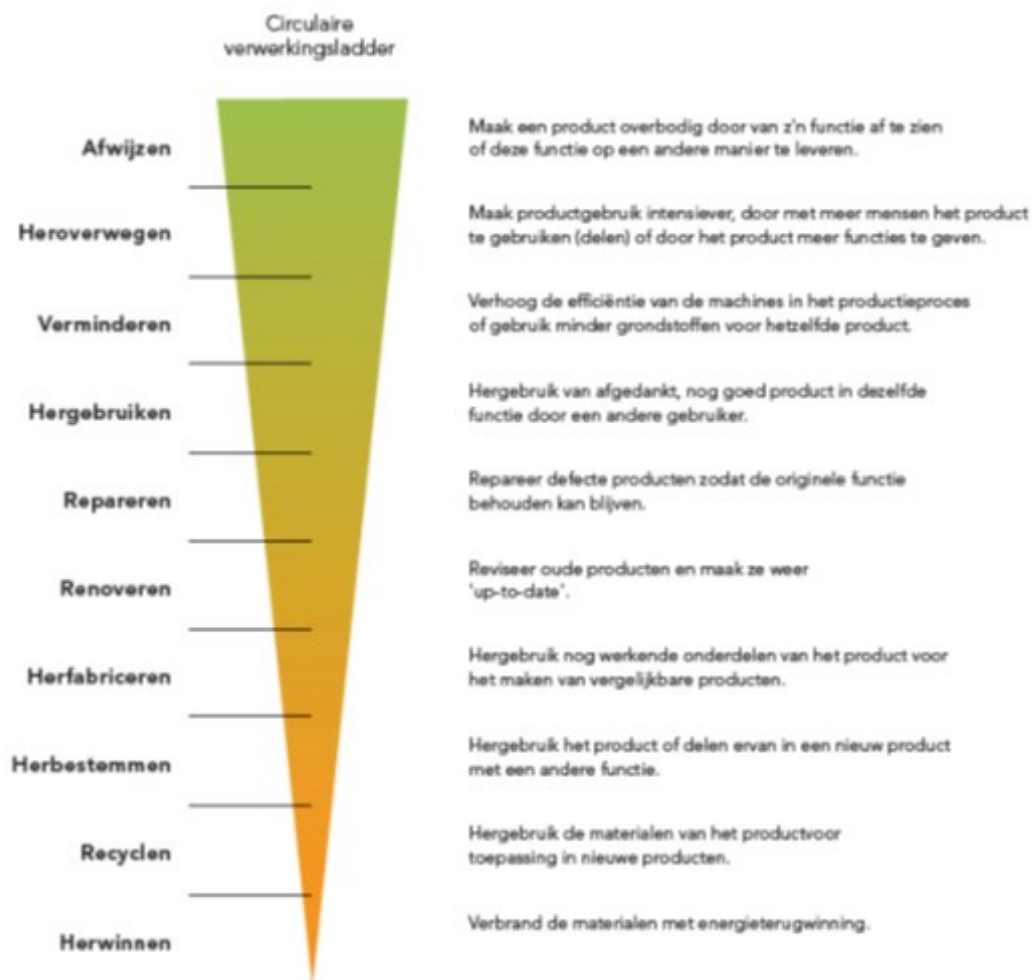
Transitiefasen en onze rol in de transitie naar circulair

De aard van de duurzaamheidsopgave is een transitie met transitiefasen. Elke fase vraagt om passende inzet van de overheid en de fasen kunnen verschillen per onderwerp.

De transitiefasen

1. Urgentie: besef onhoudbaarheid huidige situatie en verkenning duurzame toekomstrichting.
2. Experimenteer en leerfase: partijen samenbrengen op basis van vrijwillige afspraken.
3. Koplopers belonen: zichtbaar maken en ondersteunen.
4. Opschaling: verbreding van de samenwerking, van koplopers naar het peloton.
5. Institutionaliseren: normaliseren als nieuwe werkelijkheid.

Bron: concept Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030

Afbeelding circulaire verwerkingsladder, uit Amsterdam Circulair 2020-2025 Strategie

Focus Hilversum op beginnen met de gebouwde omgeving en consumptiegoederen

Het Nationaal Grondstoffenakkoord onderscheidt vijf waardeketens: Voedsel & organische reststromen, Consumptiegoederen, Gebouwde omgeving, Maakindustrie en Kunststoffen. Wij kiezen ervoor om in te zetten op Gebouwde omgeving en Consumptiegoederen en deze laatste te verbinden met het stimuleren van circulaire bedrijvigheid, zoals Maakindustrie. Deze waardeketens hebben in Hilversum een grote economische betekenis én impact op het milieu én we zien mogelijkheden om hier invloed op uit te oefenen. De gebouwde omgeving, inclusief de openbare ruimte, bevat in gewicht de bulk van het materiaal in stedelijk gebied. Om deze impact te verkleinen, gaan we duurzaam ontwerpen, (ver)bouwen en beheren stimuleren. Consumptiegoederen hebben een grote impact op de planeet, door de benodigde materialen en energie bij de productie. Om deze impact te verkleinen, gaan we de lokale reparatie- en circulaire maakindustrie stimuleren. Mogelijk kunnen we onze focus later uitbreiden naar de voedsel en reststromen, die ook een flinke impact hebben.

Kaders:

- Nationaal Programma Circulair Economie (NPCE) 2023-2030 (3 februari 2023)
- SER-verkenning Grondstoffentransitie en energietransitie (september 2022)
- Coalitieakkoord Hilversum Koesteren (2022)
- Regionaal inkoopbeleid Gooi en Vechtstreek (april 2022)
- Uitvoeringsprogramma Fysiek Domein regio Gooi en Vechtstreek (november 2022)
- MRA Circulaire Economie, Programma Circulaire Economie 2022-2026 (2022) en Uitvoeringsagenda 2023
- GAD Uitvoeringsplan 2023-2026 (concept januari 2023)

3. Stimuleren circulaire bedrijvigheid en gedrag (extern handelingsperspectief)

- a. Netwerk circulaire economie voor ondernemers
- b. Steunen lokale circulaire bedrijvigheid
- c. Faciliteren hergebruik en reparatie

Inwoners en bedrijven denken bij “circulair” waarschijnlijk als eerste aan “recyclen”; aan de achterkant van de keten, de afdankfase van materialen als afval. Maar om duurzaam met onze materialen en grondstoffen te kunnen omgaan, zijn juist de fasen van ontwerp & productie en gebruik & beheer belangrijk om te gaan ontwikkelen. Concreet betekent dat ook in Hilversum gebouwen, producten etc. circulair ontworpen, gebouwd, gebruikt en beheerd gaan worden. Daarvoor is doorontwikkeling van de markt nodig, om deze duurzame diensten en producten te kunnen gaan leveren. De rol van bedrijven is het grootst, want zij staan voor de opgave om hun producten en diensten duurzaam te maken. Maar ook bewoners hebben een rol, door duurzame keuzes te maken als klant én door zelf duurzamer met hun bezit om te gaan, bijvoorbeeld door voedsel niet te verspillen, spullen langer te gebruiken en vaker te laten repareren.

Bedrijven: stimuleren circulair ondernemen.

Toekomstbestendig ondernemen betekent dat duurzaam, sociaal en circulair ondernemen de norm gaat worden. Vanuit Europa en het Rijk zal hier komende jaren steeds dwingender op worden gestuurd door middel van beprijzing, normering en stimulering. De rol van de gemeente Hilversum is om deze beweging te ondersteunen, in onze communicatie met de ondernemers (ook vanuit toezicht en handhaving), door hen te stimuleren om te verduurzamen en lokale kansen te herkennen en te steunen. Dat gaan we doen we door:

Een lokaal, circulair netwerk te faciliteren voor ondernemers.

Het doel is het opbouwen en uitwisselen van kennis en ervaringen én om partijen samen te brengen, zodat nieuwe verbanden en activiteiten ontstaan. Dat doen we in nauwe samenwerking met verschillende partijen, zoals de Hilversum100 en zoeken de aansluiting bij bestaande ondernemersnetwerken, zoals de BV Hilversum. De gemeente verleent opdracht aan een lokale circulaire verbinder, voortbouwend op het werk van de kwartiermaker circulair ondernemen uit 2022. Het lokale netwerk schakelt ook met bovengemeentelijke circulaire netwerken, zoals in de regio Gooi en Vechtstreek, MRA en EBU. We streven naar verbinding met de energietransitie, onder meer door de samenwerking met het Energiedienstenbedrijf Gooi en Vechtstreek op te zoeken.

Circulaire bedrijvigheid steunen en aanjagen

We geven een steuntje in de rug aan kansrijke, circulaire projecten. Denk bijvoorbeeld aan circulaire broedplaatsen zoals op het MOB terrein en circulaire ketenprojecten in de bouw- of transportsector. Daarbij maken we een zakelijke afweging, om zo onze middelen zo effectief mogelijk te besteden. We wegen mee of er vooruitzicht is op continueerbare en opschaalbare bedrijvigheid. De vorm van ondersteuning werken we nog nader uit. Het kan gaan om financiële ondersteuning, maar ook om praktische ondersteuning, bijvoorbeeld door een deskundige in te zetten die partijen kan ondersteunen om samen een projectplan te schrijven en een subsidieaanvraag in te dienen bij provincie, Rijk of Europa. In de verkenning circulair ondernemen van onderop zijn in de gemeente Hilversum verschillende kansrijke projecten geïdentificeerd. We noemen hieronder de drie meest kansrijke sectoren.

1. Bouwsector, ketenproject zoals circulair beton en lokale houtbouw

- De keuze voor circulair beton is vanwege de grote impact van beton op het milieu en de kansrijkheid van het project, vanwege interesse van lokale bedrijven, aanwezigheid van vraag- en aanbod (sloop) van beton in Hilversum en de nabijheid van een circulaire betoncentrale in Almere. Dit kan mogelijk het beste op regionale schaal georganiseerd worden, omdat het dan rendabeler wordt.
- De keuze voor houtbouw met lokaal hout biedt de mogelijkheid om de cirkel rond te krijgen, maar het is de vraag of ook in Hilversum kan en opschaalbaar is. Houtbouw heeft een lagere impact op het milieu dan reguliere bouw. Uit een eerste, regionale verkenning eind 2022 is enthousiasme gebleken om dit verder te onderzoeken met Goois Natuurreservaat, gemeenten (o.a. Hilversum, vanwege stamhout gerooide bomen), Altijdwerkplaats en een woningcorporatie. Het is een manier om te laten zien wat er met lokaal hout kan, als we de samenwerking buiten de gebaande paden opzoeken.

2. Maaksector, verkenning makerscollectief in Hilversum

- De keuze voor een makerscollectief is vanwege de kansen die lokaal afgedankte producten en (bouw)materialen bieden, om deze opnieuw in te zetten als gerepareerde of in nieuw vervaardigde producten. Dit is nu nog een ontbrekende schakel in onze gemeente, want afgedankte producten en materialen, gaan grotendeels de regio uit als grondstof of afval. We bouwen verder op kennis en ervaring vanuit oa Tomin en GAD, circulair ambachtscentrum De Groene Ruijter (Bussum), Opwaarts (MOB terrein), Altijdwerkplaats (Groene Afslag) en betrekken hier lokale onderwijs- en ondernemersorganisaties bij.

3. Hillyhub, circulair ketenproject transportsector, duurzame distributie en retouname Gijsbrecht Hilversum

- De keuze voor dit project is vanwege de positieve impact op de leefomgeving rondom de Gijsbrecht die te verwachten is door een daling van het aantal vervoersbewegingen met bedrijfsauto's. Wat betreft circulariteit is de retouname van afvalstromen een relevant aspect, om anders (duurzamer) om te gaan met bedrijfsafval. In Nederland is bijna 90% van al het afval bedrijfsafval, de rest is huishoudelijk afval. Het is haalbaar en wenselijk, omdat de ondernemers op de Gijsbrecht hier positief tegenover staan en met bijvoorbeeld vouchers over de drempel kunnen komen om hier ook zelf aan mee te gaan doen.

De opzet van het netwerk en het steunen van projecten rondom circulaire bedrijvigheid is erop gericht dat het netwerk groeit en verstevigt en de projecten een vliegwieleffect gaan hebben, door te laten zien wat er in de praktijk mogelijk is. Koplopers fungeren als lokale ambassadeurs. Het is dan ook de bedoeling dat er steeds meer verbindingen en circulaire projecten gaan ontstaan, in 2023 en de jaren erna. Voor zover dat binnen onze mogelijkheden ligt, zullen we met deze projecten meedenken en ze waar mogelijk praktische ondersteuning bieden.

Bewoners: Campagne Heel Hilversum Repareert.

We beginnen met bewustwording en richten ons op het stimuleren van reparatie. Het repareren van kleding, elektronica en andere spullen vermindert het gebruik van nieuwe materialen. Het is één van de treden op de R-ladder. We zoeken de samenwerking op met reparatiebedrijven in Hilversum (MKB), Hilversum100 en de Repaircafé's voor en door bewoners. Zie als inspiratie Heel Apeldoorn Repareert.

“Als reparatie van spullen die niet (meer) werken goedkoper wordt, zullen consumenten en producenten vaker daarvoor kiezen dan voor vervanging. Reparatie draagt dus bij aan het realiseren van een circulaire economie in 2050, waarin afval niet meer bestaat.” Aldus het advies van de SER aan het ministerie EZK over

<https://www.ser.nl/nl/Publicaties/reparatiebevordering><https://www.ser.nl/nl/Publicaties/reparatiebevordering>.<https://www.ser.nl/nl/Publicaties/reparatiebevordering> De Europese Unie werkt aan het recht op reparatie, waarbij reparabele producten de norm worden. Producten moeten dan zo ontworpen worden, dat ze ook te repareren zijn.

4. Circulair als onderdeel van ons eigen handelen (intern handelingsperspectief).

Inleiding: circulariteit in onze manier van werken

Kern: circulair (duurzaam) opdrachtgeverschap verbreden van inkoop naar andere werkvelden; openbare ruimte, projecten, vastgoed en onderwijshuisvesting.

Het interne handelingsperspectief circulair draait om onze rol als uitvoerder, om circulair als waarde onderdeel te maken van ons handelen. De afgelopen jaren hebben we de eerste overstap gemaakt naar circulair inkopen, bijvoorbeeld voor koffie en het meubilair en in projecten voor de openbare ruimte, zoals de waterberging in het Arenapark en een milieuvriendelijker wegdek op de Boomborglaan. Daarbij hebben we gebruik gemaakt van MRA handleidingen circulair inkopen en meegedaan in het MRA netwerk circulair aan projecten, bijvoorbeeld aan een digitale marktplaats voor materialen in de openbare ruimte. Dit is echter nog geen standaard werkwijze bij alle relevante afdelingen. Ook in het regionale inkoopbeleid Gooi en Vechtstreek uit 2022 is circulariteit als randvoorwaarde verankerd. Onze ervaring van de afgelopen jaren met circulair inkopen van leert dat dit ons goed lukt, wanneer we hier in ons werkproces al vanaf het begin van het traject mee starten, in de uitvraag. Door vanaf het begin aan gericht te zijn op duurzaamheid, waaronder ook circulariteit valt.

Voorbeeld inkoop meubilair, circulair en maatschappelijk verantwoord

We hebben de afgelopen jaren ervaring opgedaan met de Rapid Circular Contracting methode. Bij de inkoop van nieuw meubilair voor het stads kantoor hebben we eerst samen met de markt verkend hoe dit zo circulair en sociaal mogelijk zou kunnen, naast andere eisen zoals praktische bruikbaarheid. En wat de markt van ons nodig heeft, om dit aan ons te kunnen leveren. De uitkomst voor meubilair is een contract voor een langere termijn, niet alleen voor levering maar ook voor het beheer. Dit draagt bij aan een lange levenscyclus van het meubilair en biedt ook het voordeel van lange termijn werkkrelatie met deze leverancier. Het meubilair is veelal niet nieuw, maar wel van prima kwaliteit en zo nodig opgeknapt in een sociale werkplaats. Dit betekent dus een andere insteek van ons inkoopproces; meer aandacht aan de voorkant, ruimte geven aan innovatief marktaanbod en bereidheid om het te sluiten contract hierop toe te snijden.

We kunnen dus leren van onze interne en externe koplopers circulair inkopen. Onze volgende stap is om circulariteit te gaan borgen uitgangspunt in de hele breedte onze rol als opdrachtgever, zodat circulariteit standaard onderdeel wordt van ons werkprocessen bij opdrachtverlening, openbare ruimte, projecten en onderwijshuisvesting.

De overheid heeft een voorbeeldfunctie. Zo werken we regionaal en in MRA-verband samen aan ons streven om in 2030 100% circulair in te kopen. In onze keuzes wegen we de kosten-baten en milieuimpact mee, om zo effectief mogelijk te handelen. We hanteren daarbij instrumenten zoals de handreiking MRA klimaatneutraal en circulair inkopen, om goede stappen richting het doel te zetten. Daarbij zijn we ook afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het aanbod van circulaire producten, materialen en reparatiediensten.

a. Opdrachtgeverschap en onze inkoopkalender

Duurzaam inkopen vergt vooraf in het proces extra aandacht, om een duurzame uitvraag te formuleren en de markt uit te dagen op circulariteit, als onderdeel van de kwaliteit. We kiezen dan

voor de beste prijs/kwaliteit verhouding. De gemeente hanteert het Inkoopbeleid regio Gooi en Vechtstreek (2022), waar circulair en maatschappelijk inkopen onderdeel van uitmaakt. We werken ook met handleidingen Circulair inkopen van de MRA, bijvoorbeeld voor beton. We monitoren met het MRA-instrumentarium circulair inkopen, dat inzicht geeft in de mate van aandacht voor circulariteit.

“De regiogemeenten streven naar een zo snel mogelijke doorgroei naar 100% circulair opdrachtgeven en inkopen maar in ieder geval 50% in 2025. Hierbij wordt aangesloten bij circulaire principes en circulaire leidraden die landelijk of in MRA-verband zijn ontwikkeld” (§ 4.2 Inkoopbeleid regio Gooi en Vechtstreek (2022)).

Ambitie MRA: “In 2025 behoort Metropoolregio Amsterdam tot de meest circulaire grootstedelijke regio's van Europa. Roadmap: In 2022 minimaal 10%, in 2025 50% inkopen. Daarna zo spoedig mogelijk naar 100%.” Hilversum koopt momenteel 30% circulair in en kiezen daarbij voor de goederen/diensten met de grootste impact op grondstoffen en materialen. We liggen dus goed op schema voor deze MRA-doelstelling. Kanttekening bij de monitoring van deze doelstelling is dat deze kwalitatief is (aandacht voor circulariteit in de verschillende stappen van het inkoopproces), dat is een belangrijke eerste stap.

Om circulariteit in onze opdrachten te borgen gaan we in 2023:

- De markt verder uitdagen op duurzaamheid door een nieuwe groslijst samen te stellen met hoge selectiecriteria, waaronder circulariteit. Een groslijst is een lijst met leveranciers & aannemers voor werken in de openbare ruimte, die voldoen aan de selectiecriteria van de gemeente. Ondernemers op deze lijst mogen meedoen met meervoudig onderhandse aanbestedingen.*
- Het beschikbare instrumentarium circulair inkopen (zoals handleidingen MRA) structureel aan de voorkant gebruiken, voorafgaand aan het formuleren van de uitvraag.*
- Ontwerpen en uitvragen op duurzaamheid, door middel van de MKI waarde (milieu-kosten indicator) en aanbesteden op beste prijs/kwaliteit verhouding en niet op laagste prijs.*

Dit betekent meer voorbereidingstijd en extra personele inzet, vooral aan de voorkant van het opdrachtgeverschap/inkopen, maar ook bij het beoordelen van de inschrijvingen. Dat vergt niet alleen betrokkenheid van de inkopers, maar ook vanuit de teams waar de opdrachten vandaan komen. Het betekent extra werk bij het opstellen van de uitvraag en het beoordelen van de inschrijvingen. Hiervoor zijn extra middelen nodig.

De gemeente houdt een inkoopkalender bij, met het overzicht van de in te kopen goederen en diensten. De grootste opdrachten daarin hebben doorgaans te maken met ontwerp en beheer openbare ruimte. Op de kalender staat in 2023-2024 jaren onder meer:

- Boomverzorging
- Gladheidsbestrijding
- Beheer openbare ruimte raamovereenkomst (SBS/Tomin), oa kansen verwerken groenafval
- Kantine Stads Kantoor

Op de vastgoed planning staan de volgende energiemaatregelen; Raadhuis van het gas af en energiebesparing door vervanging van lampen door LED bij het Stads Kantoor (besparing 90.000 kWh/jaar) en in de Dudoksportal (60% energiebesparing).

We voeren de toetsing en handhaving uit op het landelijke bouwbesluit, waarin een bepaling is opgenomen met een minimumcijfer voor de milieuprestatie voor gebouwen en grond-, weg- en waterbouw.

b. Openbare ruimte

We onderzoeken hoe we circulair materiaalgebruik als praktisch uitgangspunt kunnen opnemen in onze visie, beheerplannen en handboeken openbare ruimte

In 2023 actualiseert de gemeente de visie en handboeken ontwerp en beheer openbare ruimte, stelt beheerplannen op en voert ook projecten uit in de openbare ruimte. Om circulariteit hier op een hanteerbare manier in op te nemen, werken we aan een afwegingskader duurzame openbare ruimte. Dat doen we zoveel mogelijk in aansluiting op de concept Omgevingsvisie 2040, waarbij we werken vanuit het Ambitiweb Duurzame Grond- Weg- en Waterbouw, gemaakt door de CROW (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek).

Alternatieve, liefst permanente locatie materialenopslag openbare ruimte

Om duurzaam te kunnen werken, is het nodig dat er een alternatieve locatie komt voor de materialenopslag openbare ruimte aan de Diependaalselaan. Bij voorkeur een permanente locatie, omdat deze opslag ook permanent nodig is. Geen opslagplek zou verlies betekenen van de materialen die over zijn na een project openbare ruimte, omdat de aannemer ze afvoert. Vervolgens kopen we bij een volgend project dezelfde of vergelijkbare materialen weer in voor de hoofdprijs. Ook financieel is het dus erg onaantrekkelijk om geen opslagplek tot onze beschikking te hebben.

Voortzetten van de samenwerking in regionaal en MRA verband aan circulair

Vanuit openbare ruimte doen we mee aan Werkgroep Circulaire Gebiedsontwikkeling MRA, voor het digitale platform om vrijkomende materialen in de openbare ruimte uit te wisselen en deze zo hoogwaardig opnieuw te kunnen gebruiken.

c. Projecten

Projecten voor gebouwen en gebiedsontwikkeling bieden goede mogelijkheden voor circulaire bouw en ontwerp. Deze technieken zijn er, wereldwijd, in Nederland en ook in Hilversum zijn er voorbeelden van te vinden, zoals de Sterrenschool. Deze is in 2019 opgeleverd door Stichting openbaar onderwijs (STIP), in samenwerking met de gemeente Hilversum. Deze school is circulair ontworpen en gebouwd, zo staan in de school bijvoorbeeld kluisjes, die zijn gemaakt van tafels uit het vorige schoolgebouw. De Sterrenschool was genomineerd voor de "Circulaire Ring 2019", als één van de drie meest circulaire gebouwen in Nederland.

Ook is het logisch om bij een gebouw of gebied, dat immers voor tientallen jaren of langer wordt gerealiseerd, vooruit te kijken naar het doel 100% circulair in 2050. Via het Bouwbesluit is er wel een criterium voor het materiaalgebruik in een gebouw (milieuprestatie gebouw), maar dat is nog niet op het niveau van circulair. Het is dus nog niet de standaard in Nederland. En we kunnen het dus ook niet afdwingen. De gemeenteraad heeft in september 2022 wel opgeroepen tot circulair bouwen, zie motie 22/68.

M22/68	HvH	D66	VVD	GRL	CDA	DH	PvdA	SP	CU	BVNL	
V	35	7	7	5	4	4	3	2	2	1	0
T	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Gaangenomen

roept het college op:

- Maximale circulariteit als uitgangspunt te nemen voor tenders van nieuw te bouwen gemeentelijk vastgoed;
- De effecten van circulariteit op het investeringsbedrag bij deze projecten aan de raad voor te leggen;
- een materialenpaspoort verplicht te stellen bij nieuwe bouwprojecten in de gemeente Hilversum;
- nieuwe afschrijvingsmethoden en berekening van restwaarde te gebruiken/te ontwikkelen voor projecten die circulair gebouwd worden,

2023 zien we ook voor projecten als het jaar van de bewustwording. We gaan verkennen hoe we circulariteit kunnen opnemen in onze projecten. We doen dat door:

1. Verkenning circulariteit als onderdeel van gebiedsontwikkeling Arenapark.

We maken daarbij gebruik van de ondersteuningsmogelijkheden vanuit het netwerk van de provincie en MRA, bijvoorbeeld advisering door [C-creators](#). Dit is een bureau dat helpt om de circulaire bouweconomie in de MRA te versnellen. We kiezen het Arenapark, omdat dit een grote ontwikkeling betreft, we hier ook een rol als opdrachtgever hebben voor de openbare ruimte en het nieuw te bouwen sportcentrum (zie ook oproep maximale circulariteit in M22/68), er partijen in het gebied actief zijn die duurzaamheid hoog op hun agenda hebben staan (o.a. Rabobank, ProRail, MBO College) en dit mogelijk de schaal heeft om een subsidieaanvraag te doen voor EU-middelen voor duurzame ontwikkeling.

2. Verkenning instrumentarium om te sturen op circulaire projecten (vastgoed en gebiedsontwikkeling).

Verkenning door een deskundige partij, dat kan een adviesbureau zijn en/of een partij uit het netwerk van provincie, EBU of de Werkgroep Circulaire Gebiedsontwikkeling MRA. Onderdeel van de verkenning zijn mogelijkheden om aan te haken bij activiteiten in bovenstaande netwerken, inventarisatie van de 'best practises' in Nederland, inzet van verschillende rollen en posities die de gemeente heeft, zowel vanuit onze eigen vastgoedprojecten als projecten die door anderen worden ontwikkeld, financieringsmogelijkheden en subsidiemogelijkheden die zouden kunnen passen bij onze projectenportefeuille.

d. Integraal Onderwijshuisvestingsplan 2020-2035 (IHP)

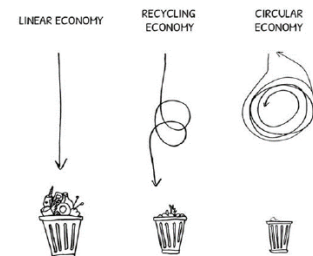
In het IHP is een ambitie opgenomen voor circulariteit als onderdeel van beheer, sloop en nieuwbouw van onderwijsgebouwen. Er zijn toen geen financiële middelen aan gekoppeld. Bij de nieuwbouwplannen van de Lelie/Paulusschool is circulair niet vanaf het begin financieel meegenomen, maar in september 2022 hiervoor wel een extra budget beschikbaar gesteld om circulariteit te dekken. Conclusie is dat circulariteit moet worden geborgd binnen het IHP. Dat doen we in 2023, als onderdeel van de lopende actualisatie van het IHP. We gaan hierover in gesprek aan met de schoolbesturen om de gezamenlijke ambitie te bepalen. Beoogd resultaat is circulariteit als

standaard werkwijze in het IHP. Dat betreft de levenscyclus van de onderwijsgebouwen, van ontwerp tot en met de sloop. In 2023 gaat het om sloop en nieuwbouw van de Paulusschool, uitbreiding van de Wilge en nieuwe, tijdelijke gymzalen voor Alberdink Thijmcollege. We stellen dit jaar ook het Onderwijshuisvestingsprogramma 2024 vast, met circulaire ambitie.

Tekst circulair uit IHP 2020-2035

4.3.3 Circulariteit

Het streven naar een samenleving die toekomstbestendig is voor toekomstige generaties vraagt tevens een bewust en verantwoordelijk gebruik van grondstoffen. De ontwikkeling naar een circulaire economie, een economie zonder verspilling van grondstoffen en uitputting van de hulpbronnen van de aarde, vormt hiervoor de basis. Het realiseren en onderhouden van schoolgebouwen maakt integraal onderdeel uit van de ontwikkeling naar een circulaire economie en levert hieraan een bijdrage.

Circulariteit is meetbaar via de beoordelingsmethodiek 'CirculariteitsPrestatie Gebouw' (CPG). De CPG bestaat uit de volgende vijf hoofdstrategieën:

1. Benut beschikbare materialen en producten: behoud, hergebruik, secundair;
2. Gebruik hernieuwbare grondstoffen: biobased, duurzame energie, grijs of hemelwater;
3. Minimaliseer de milieu-impact, ecologische footprint;
4. Creëer voorwaarde voor een lange cyclus: vasthouden water, levensduur;
5. Creëer voorwaarde voor toekomstige cycli: herbruikbaar, recyclebaar.

Het is de ambitie om onderdelen van de CPG mee te nemen bij de realisatie en het in stand houden van onderwijshuisvesting.

Met name bij nieuwbouw- en renovatieprojecten zien de gemeente en schoolbesturen kansen om circulariteit te integreren in het bouw- en gebruiksproces. Zo wordt er gedacht aan demontabel bouwen en circulair slopen van onderwijshuisvesting. Circulariteit is zowel in de ontwerp-, bouw- en gebruiksfase op vele vlakken in te vullen. Het is per situatie afhankelijk hoe ver je hierin kunt en wilt gaan. Daarom wordt in het IHP nog geen financiële vertaling voor circulariteit opgenomen.

d. Huishoudelijk afval, visie en uitvoeringsplan GAD

De GAD werkt vanuit de Grondstoffenvisie regio Gooi en Vechtstreek 2021 mee aan de transitie naar een circulaire economie. In het Uitvoeringsprogramma GAD 2023-2026 (planning AB regio 13 april 2023) geeft de GAD hier praktisch vorm aan. De kern van het werk van de GAD is het ophalen en (laten) verwerken van het huishoudelijk afval. De GAD gaat ook de benodigde investeringen uitvoeren, voor hun locaties (milieuparken, voertuigenloods en kantoor) en wagenpark. De GAD onderzoekt momenteel welke spreiding van locaties in de regio het beste is voor de toekomst. Veranderingen en investeringen bieden koppelkansen, bv voor een Circulair Ambachtscentrum met ook een rol voor een Makerscollectief (zie ook paragraaf bedrijven). De GAD kan dan in de rol van leverancier voor materialen uit afgedankte huisraad, textiel en bouwmaterialen. Denk in Hilversum aan de Tominlocatie op bedrijventerrein Zuidwest, in de nabijheid van de Gemeentewerf. Ook voor overlaadstation Crailo gaat de GAD een investeringsplan opstellen.

5. Ontwikkeling data en monitoring

Het beleid, de data en monitoringsinstrumenten voor circulariteit zijn nog volop in ontwikkeling in Europa en Nederland, zie onderstaande paragrafen. Er is nog geen landelijke circulariteitsmonitor per gemeente, zoals dat er wel is voor energie, zie <https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/dashboard/duurzame-leefomgeving>.

Wat doen we al aan data en monitoring?

- We hanteren de Milieu-Kosten Indicator bij inkoop, zoals afgesproken in MRA-verband. We behalen nu 30% in 2022 en voldoen daarmee ruim aan de MRA-doelstelling van 10% in 2022.
- De GAD brengt jaarlijks een GAD-meter uit over het huishoudelijk afval in onze regio, waarin ook een landelijke benchmark is opgenomen. Daarin staan ook gegevens over de milieuprestaties, waarbij de GAD geen koploper is, maar het binnen de middenmoot wel goed doet in de balans milieu-kosten-service.

We zien mogelijkheden om in 2023 in Hilversum het volgende te gaan doen met data en monitoring:

Data:

- We verkennen welke indicatoren geschikt zijn om te ontwikkelen en welke data we kunnen verzamelen en ontsluiten om op Open Hilversum een themapagina “circulariteit” te maken. Een concreet voorbeeld is om reparatiediensten op de kaart te zetten, zoals repaircafé's en reparatiebedrijven, zie als inspiratie [Apeldoornse herstelkaart](#).

Monitoring:

- We voegen een inhoudelijke indicator toe aan ons gebruik van de Milieu Kosten Indicator (MKI) bij inkoop. We rapporteren vooralsnog alleen over de procesmatige kant, waarin staat in welke fases van het inkoopproces we de MKI hebben gebruikt. Dat past ook bij de in MRA-verband afgesproken werkwijze circulair inkopen. We onderzoeken in 2023 of we dit kunnen uitbreiden met een inhoudelijke indicator, die gaat over het effect. Zodat we de vraag kunnen beantwoorden of de impact op het milieu inderdaad afneemt.
- We nemen in 2023 criteria op voor circulariteit in onze manier van werken in de openbare ruimte. Dat doen we met oog voor de gehele levenscyclus van de materialen. Denk aan ontwerp, aanleg, beheer en vervanging. Dit doen we door circulariteit op te nemen als criterium in de visie, beheerplannen en handboeken Hilversum Buiten (ontwerp en beheer). We zoeken daarbij aansluiting met het [Ambitieweb](#) Duurzame Grond-, Weg-, en Waterbouw van de CROW, zodat we circulariteit als één van de criteria kunnen invullen en meewegen. Circulair is daarin omschreven als circulair materiaalgebruik; hernieuwbaar en zonder risico's voor gezondheid en milieu, ook bij de productie en tijdens de aanleg.

Europees en nationaal

De circulaire economie (grondstoffentransitie) is een zich ontwikkelend beleidsveld. De SER beveelt aan om deze in evenwicht te gaan brengen met de energietransitie, zie [filmpje SER evenwichtig sturen op de grondstoffentransitie](#). Het beleid voor de energietransitie is al stukken verder ontwikkeld in concrete doelen, beleidsinstrumentarium (o.a. wetten), monitoring en financiële middelen. De grondstoffentransitie heeft op al deze vlakken nog een weg te gaan, in Nederland en ook in Europa.

In het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030 staat dat de doelen voor 2030 verder worden uitgewerkt en geconcretiseerd in 2023-2024. Het gaat om doelen met de volgende indicatoren:

Milieu-impact. Dit is een kwantitatieve indicator om de reductie van de grondstoffenvoetafdruk te meten. Het gaat om “brede milieu-impact”, het effect op biodiversiteit, milieu en klimaat. Dat laatste is hard nodig, om de grondstoffentransitie te zien in het perspectief van het Klimaatakkoord.

Onderdeel van milieu-impact is een % hernieuwbare grondstoffen in producten.

Leveringszekerheid. Dit wordt ontwikkeld als kwalitatieve indicator om een doel te stellen voor voldoende leveringszekerheid, vooral voor cruciale grondstoffen. Hangt samen met de nationale grondstoffenstrategie.

Levensduurverlenging: Dit wordt een kwalitatieve indicator, om een doel te stellen voor een lange levensduur voor producten en onderdelen. Dit raakt aan ontwerp en repareerbaarheid.

Hoogwaardige verwerking: Dit wordt een kwantitatief doel voor recycling van materialen, op minimaal gelijkwaardig niveau als het oorspronkelijke materiaal. Raakt aan de reeds bestaande doelen in de EU-kaderrichtlijn afvalstoffen voor huishoudelijk afval en afval uit kantoor- winkel- en dienstensector, van 55% in 2025 en 60 % in 2030.

Integrale Rapportage Circulaire Economie van PBL

Het PBL rapporteert over de circulaire economie in de tweejaarlijkse [Integrale Rapportage Circulaire Economie](#), recent gepubliceerd in januari 2023. De informatie in dit rapport presenteert zowel fysieke trends in het Nederlandse gebruik van grondstoffen en de effecten ervan voor milieu en leveringszekerheid, als de activiteiten die bedrijven, burgers en beleid ondernemen om de transitie te versnellen. Naast de stand van zaken van de transitie naar een circulaire economie in Nederland bevat de ICER ook handvatten om de transitie te versnellen.

6. Financiën

In onderstaand overzicht staan de uitgaven per jaar geordend met de bijbehorende dekking.

Circulaire economie in Hilversum	2023	2024	2025	2026
Stimuleren circulaire bedrijvigheid:				
Netwerk en verbindingen	50.000	50.000	50.000	50.000
Ondersteuning circulaire bedrijvigheid	25.000	40.000	65.000	75.000
Ontwikkeling en uitvoering circulair werken als gemeente:				
Circulair opdrachtgeven en inkopen	25.000	25.000	25.000	25.000
Circulair ontwerpen, bouwen en beheren (openbare ruimte, projecten en vastgoed)	25.000	25.000	25.000	25.000
Bewoners:				
Stimuleren circulair gedrag, o.a. campagne Heel Hilversum Repareert	10.000	15.000	20.000	25.000
Totaal	135.000	155.000	185.000	200.000
Dekking Programmabegroting 2023:				
Stimuleren circulaire bedrijvigheid	25.000	50.000	75.000	75.000
Milieubeheer	110.000	105.000	110.000	125.000

We zien 2023 als het jaar om te beginnen met het opbouwen en verbreden van onze activiteiten gericht op circulariteit in Hilversum. De urgentie hiervoor spreekt uit het ICER en NPCE, maar het NPCE voorziet niet in specifieke uitvoeringsmiddelen voor gemeenten.

Subsidiemogelijkheden

Er zijn veel mogelijkheden voor subsidies en fondsen. Europese subsidies zijn er vooral voor de beginfase, onderzoeksfase, ontwikkelfase, kennisnetwerken en technische innovaties. Het Technical Readiness Level is een centraal thema, de EU-subsidies zijn voor de eerste fases. Ze zijn bedoeld om duurzame transitie in beweging te krijgen en gebaseerd op de Europese Green Deal.

De subsidies van het rijk en de provincie zijn meer gericht op projecten en investeringen, met concrete stimuleringsprogramma's met subsidies en leningen. Bijvoorbeeld voor circulaire ambachtscentra.

7. Uitvoeringsagenda

Beoogde resultaten in 2023	
Stimuleren circulaire bedrijvigheid	
Netwerk en verbindingen	Opzetten en inzetten netwerk circulair ondernemen, met oa Hilversum100 en bedrijvenverenigingen zoals BV Hilversum.
	Hilversumse circulaire bedrijvigheid verbinden met extern netwerk, zoals MRA circulair, Cirkelstad Utrecht (oa Utrecht en Amersfoort) en regio Gooi en Vechtstreek.
Ondersteunen circulaire bedrijvigheid	Opzetten ondersteuning voor ondernemers die aan lokale duurzame transitie werken, zoals lokale circulaire broedplaatsen, Hillyhub, circulaire bouwketen en makerscollectieven. Verkennen koppelkansen met lokale overheidsdiensten, zoals levering van materialen van milieuparken (GAD) en kringloop (Tomin) aan nieuwe bedrijvigheid.
Bewoners	
Stimuleren circulair gedrag	Uitvoeren campagne Heel Hilversum Repareert
	Circulaire initiatieven en bedrijvigheid zichtbaar maken op kaart website Open Hilversum
100% circulair opdrachtgeven en inkopen	
Inkoop	Circulair inkopen en het beschikbare instrumentarium (zoals handleidingen MRA) structureel aan de voorkant gebruiken, voorafgaand aan het formuleren van de uitvraag. Actueel zijn oa kantine Stads Kantoor, boomverzorging, gladheidsbestrijding en beheer openbare ruimte.
Inkoop openbare ruimte	De markt verder uitdagen op duurzaamheid door een nieuwe groslijst samen te stellen met hoge selectiecriteria, waaronder circulariteit. Op deze lijst staan leveranciers & aannemers voor werken openbare ruimte, die voldoen aan onze selectiecriteria. Zij mogen meedoen met meervoudig onderhandse aanbestedingen.
Inkoop	Milieu Kosten Indicator verder ontwikkelen om inzicht te krijgen in het effect op het milieu.
Vastgoed	We onderzoeken hoe we circulariteit als uitgangspunt praktisch hanteerbaar kunnen maken bij het beheer en onderhoud van ons eigen vastgoed. We verkennen daarbij onze sturingsmogelijkheden, zoals tenders en materialenpaspoort (M22/68).
Circulair ontwerpen, bouwen en beheren (openbare ruimte, projecten en vastgoed)	
Openbare ruimte	We onderzoeken hoe we circulair materiaalgebruik als uitgangspunt praktisch kunnen opnemen in onze visie, beheerplannen en handboeken Hilversum Buiten.
Openbare ruimte	Randvoorwaarde om circulair te werken is een opslaglocatie voor materialen openbare ruimte, ook als de huidige locatie aan de Diependaalselaan sluit.
Projecten en stedenbouw	Circulaire ambities uitwerken als onderdeel van de plannen voor Sportpark.
Projecten en stedenbouw	Verkennen sturingsmogelijkheden circulaire bouw en gebiedsontwikkeling, zowel voor eigen projecten als de van derden
Onderwijs	We verkennen hoe we circulariteit kunnen borgen als standaard werkwijze bij actualisatie Integraal Onderwijshuisvestingsplan (IHP) 2020-2035. In 2023 gaat het om sloop en nieuwbouw van de Paulusschool, uitbreiding van de Wilge en nieuwe, tijdelijke gymzalen voor Alberdink Thijmcollege. We stellen dit jaar ook het Onderwijshuisvestingsprogramma 2024 vast, met circulaire ambitie.
Huishoudelijk afval GAD	Verkennen koppelkansen investeringen GAD, oa milieupark/ overslagstation Crailo en Kringloper/Tomin.